

MANTIKU'T-TAYR'DA TEMEL DİL BECERİLERİNİN KULLANIMI*

*Selcen ÇİFÇİ***

*Ozan ALEVLİ****

ÖZET

Günümüzde, temel dil becerileri örgün eğitim kurumlarında Türkçe öğretimi programı içerisinde verilirken; geçmişte, ana dili öğretimi yapan okulların henüz var olmadığı dönemlerde, edebî metinlerde örtük olarak yer almıştır. Anlama becerilerinden dinleme ve okuma ile anlatma becerilerinden konuşma ve yazma becerileri kültür aktarımı yoluyla edebî metinlerden okuyucusuna ulaşmayı başarmıştır.

Bu çalışmada XIV. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi eserlerinden olan Mantiku't-tayr'daki temel dil becerileri tespit edilmiş ve tespit edilen becerilerin Türkçe Dersi (6, 7, 8. sınıflar) Öğretim Programı'ndaki kazanımlarla örtüşme düzeyi ortaya konmuştur. Çalışma doküman incelemesine dayalı olarak yapılmış, eserdeki 4440 beytin tamamı taranmış, bu tarama sonucunda temel dil becerileriyle ilgili 878'i konuşma, 38'i yazma, 76'sı dinleme ve 79'u okuma olmak üzere toplam 1070 beyit tespit edilmiş, ilgili olmayan beyitler değerlendirmeye alınmamıştır. Eserde dinleme becerisinin daha çok işitme/duyma (49 beyit) yönüyle kullanıldığı görülmüştür. Dinleme sırasında söylenen sözlerin dikkate alınması ve dikkatle dinlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yine iyi dinlemenin, söyleneni anlamının temeli olduğu belirtilmiştir. Eserde en çok, konuşma becerisiyle ilgili beyit tespit edilmiştir. Söz söylerken güzel konuşmanın önemi, sorulara düzgün ve vaktinde cevap verme, sorunlara konuşarak çözüm arama, kendi konuşmasını değerlendirme vurgulanmıştır. Okuma sırasında sadece aynı eseri okumak yerine bu eseri destekleyecek başka eserleri de okumanın önemi üzerinde durulmuştur. Yazma becerisi daha çok yazı türleri ve yazı materyallerinden bahsedilerek işlenmiştir. Eserde yer alan temel dil becerileriyle ilgili beyitler incelendiğinde, bu becerilerin Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımlarla örtüştüğü görülmektedir. O halde bu tür eserlerin eğitim-öğretim programlarında yer almasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Mantiku't-tayr, Gülşehri, Temel dil becerileri, Türkçe Öğretim Programı, Eski Anadolu Türkçesi, Örtük Öğrenme

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü, El-mek: selcen73@gmail.com

*** Öğretmen Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi ABD, El-mek: ozanalevli@mynet.com

BASIC LANGUAGE SKILLS IN MANTIKU'T-TAYR

ABSTRACT

Nowadays, basic language skills are taught within the curriculum of teaching Turkish as a part of the formal education programmes. Whereas, it was taught through the use of literary texts in the past times, when there was not any school presenting mother tongue education. The basic language skills of listening, reading, speaking and writing were mostly learned by the way of cultural socialisation with the use of literary texts.

In this work, the basic language skills in Mantıku't-tayr which was written in old Anatolian Turkish of 14th century have been detected and revealed the correspondance level of these skills with the functions in Turkish Language Teaching Programme (6th, 7th and 8th grades). This work is based on document analysis, all the 4440 couplets in Mantıku't - Tayr have been scanned and through this scanning 1070 couplets related to basic language skills have been detected which include 878 couplets of speaking, 38 couplets of writing, 76 couplets of listening and 79 couplets of reading and the irrelevant couplets haven't been evaluated. It's been seen that the listening skill in this work has been used mostly through hearing / auditory (49 couplets). It's been emphasized that the spoken words in the listening activities must be listened very carefully. Once again it's been stated that good listening is the basis of good understanding. The couplets related to speaking skills have been detected the most. The importance of elocution, answering the questions properly and on time, solving the problems by talking and evaluation of self-speech have been emphasized. The importance of reading various works has been dwelt on. The writing skill has been processed mostly through the writing species and writing materials. The couplets involving the basic language skills have been examined and it's been seen that the skills in this work are corresponded with the functions of today's Turkish Lesson Teaching Programme. Henceforth, it is thought necessary and fruitful to utilise this kind of sources in the design and execution of the relevant curricula.

Key Words: Mantıku't-tayr, Gülşehri, Basic Language Skills, Turkish Teaching Programme, Old Anatolian Turkish, Implicit Learning

Giriş

Ana dili insanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplum çevresinden öğrendiği, bilinçaltına inen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dildir (Korkmaz, 1992: 8). Ailede başlayan ana dili eğitimi, doğal ortam olarak çevrede ve planlı olarak da okulda devam eder. Ana dilinin belli bir plan dâhilinde öğretimini sağlayan unsurların başında Türkçe öğretimi gelir. Türkçe öğretimi günümüzde ilk ve ortaokullarda verilmekle birlikte geçmişte de ana dili becerileri Türkçe kaynak eserlerde örtük olarak yer almıştır. Bu eserlerden biri de Mantıku't-tayr'dır.

Gülşehri'nin Mantıku't-tayr'ı, Feridüddin-i Attar'ın aynı isimdeki eserini esas alarak 1317'de meydana getirdiği, vahdet-i vücüd inancını işleyen alegorik bir mesnevidir. Eser, Türk

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

diliyle Farsça'dan daha güzel bir eser yazılabileceğini ispat amacıyla kaleme alınmıştır. Mantıku't-tayr her ne kadar Attar'ın eserinden tercüme gibi görünse de Gülşehri eserini aynen tercüme etmemiş; Mesnevi, Kelile ve Dimne, Kabusnâme ve Esrarnâme gibi eserlerden aldığı parçalarla Mantıku't-tayr'ı zenginleştirmiş ve esere te'lif özelliği kazandırmıştır (Özkan, 2000). Mantıku't-tayr temsili bir eserdir. Münazara tarzının yanında çeşitli vesilelerle bilhassa Hüdhüd'ün ağzından ve diğer hikâyelerde nasihat ve dini ikazlar ihmal edilmemekle nasihatname karakterini de taşır. Ayrıca tasavvufi merhale ve ıstılahları öğretmesiyle de tasavvufi-talimi bir manzumedir (Yavuz, 2007: 37).

Eserinde hayvan hikâyelerine yer veren Gülşehri, bu açıdan ele alınınca Türk fabl edebiyatının Anadolu'daki ilk şair ve yazarıdır. Yine Anadolu'da Türkçecilik cereyanını başlatan ve Türkçeye, hiç bırakmamak kaydıyla, sahip çıkan ilk şair de Gülşehri olmuştur (Yavuz, 1983). Eserin 4409. ve 4412. beyitleri de bu düşünceyi örneklemektedir:

Anı Türki sûretinde biz daki

Söyledük bülbül gibi Tañrı haki

Ben bu Türki defterin çün dürmeyem

Pârisîçesi-y-ile degşürmeyem

Eser hakkında yapılan çalışmalar daha çok eserin edebi yönüyle ilgilidir (Yavuz, 2000: 355; Kartal, 2004; Yavuz, 2004: 345; Temel, 2010; Karapanlı, 2009, Özden, 2009). Bu çalışmada ise eser temel dil becerileri açısından incelenmiş ve tespit edilen becerilerin Türkçe Dersi (6., 7., 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki kazanımlarla örtüşme düzeyi ortaya konmuştur.

Yöntem

Bu çalışma betimsel olup doküman incelemesine dayalı olarak yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39). Çalışmanın amacı 14. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış olan Mantıku't-tayr'da örtük olarak yer alan temel dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) belirlemek ve bu becerilerin İlköğretim Türkçe Dersi (6., 7., 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki kazanımlarla örtüşme düzeyini ortaya koymaktır. Eserdeki 4440 beytin tamamı taranmış, temel dil becerileriyle ilgili beyitler tespit edilmiş, ilgili olmayan beyitler değerlendirmeye alınmamıştır. Eserden verilen örnekler için Kemal Yavuz'un "Gülşehri'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşen-nâme)" (Yavuz, Kemal (2007), *Gülşehri'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşen-nâme) [Metin ve Aktarma]*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.) adlı çalışması esas alınmıştır. Örnekler verilirken aynı konuya örnek teşkil eden beyitler 10'dan fazlaysa 10 beyitle sınırlandırılmıştır, 10 beyte kadar olanların tamamı verilmiştir.

Örtük Öğrenme

Örtük öğrenme, elde edilen bilginin bilinçli olarak elde edilmediği bir süreçtir (Cleeremans ve Dienes, 2008). Örtük öğrenme özellikle zamanla kazanılan dil beceri öğreniminde önemlidir (Conway ve Pisoni, 2008). Ana dili eğitiminin henüz yapılmadığı dönemlerde yazılan eserlerin Türkçe eğitimindeki yeri ihmal edilmiştir. Son yıllarda konuyla ilgili yapılan çalışmaların (Batur, 2012; Arslan, 2012; Çifci ve Yıldırım, 2013) Türkçe eğitime katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Mantıku't-tayr ve diğer Türkçe kaynak eserleri geleneği, birikimi yansıttığı için çağının önemli eğitim kaynaklarıdır. Bu eserlerde temel dil becerileri örtük olarak verilmiştir.

Bulgu ve Yorumlar

Dil Becerileri Açısından Mantıku't-tayr

Eserde temel dil becerileriyle ilgili tespit edilen toplam beyit sayısı 1070'tir. Bunlardan 878'i konuşma, 38'i yazma, 76'sı dinleme ve 79'u okumayla ilgilidir. Buna göre eserde en çok

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

konuşma becerisiyle ilgili beyit olduğu, ardından okuma, dinleme ve yazma becerilerinin konuşmayı takip ettiği görülmüştür.

Tablo: 1. Mantıku't-tayr'da Dil Becerilerinin Sayısal Dağılımı

Beceri Alanı	Becerilerin Kullanıldığı Beyit Sayısı	Becerilerin Kullanıldığı Beyit Sayısının Mantıku't-tayr'daki Dağılımı
Konuşma	878	%19.77
Yazma	38	% 0.85
Dinleme	76	% 1.71
Okuma	79	% 1.77
Toplam	1071	% 24.1

Dinleme

İnsanlar, ana diline ait ilk bilgileri dinleme yoluyla edinmeye başlar. Bu açıdan bakıldığında “*dinleme*” dil öğreniminin temelini oluşturur. Dinleme, hayatı anlamlandırma, çevrede olup bitenleri anlama adına doğal bir süreç olmakla birlikte bir öğrenme yoludur da (Temur, 2001). Dinleme, *duymanın / işitmenin* profesyonelce, belli bir maksada yönelik olarak gerçekleştirilmesidir (Çifci, 2001). Okul döneminde öğrenciler, bilgilerin büyük bir kısmını dinleyerek öğrenir, denilebilir. Bu durum, eğitim öğretim faaliyetlerinde dinleme çalışmalarına gereken önemin verilmesi gerekliliğini tekrar vurgulamaktadır (Özbay, 2012: 88). Bu becerinin geliştirilmesiyle, öğrencilerden dinlediklerini/izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst becerileri gerçekleştirme beklenmektedir (MEB, 2006).

Mantıku't-tayr'da Dinleme Becerisi ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Eserde dinlemeyle ilgili 76 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerde dinleme; 25 beyitte dinlediğini anlama, 49 beyitte işitme/duyma, 2 beyitte haber alma anlamlarıyla kullanılmıştır. Eserdeki dinlemeyle ilgili kelimeler, kelimelerin kullanım sıklıkları ve kullanıldığı anlamlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo: 2. Mantıku't-tayr'da Dinlemeyle İlgili Kelimeler, Kelimelerin Kullanım Sıklıkları ve Kullanıldığı Anlamlar

Dinlemeyle İlgili Kelimeler	Kelimelerin Kullanıldığı Beyit Sayısı	Kelimelerin Kullanıldığı Anlamlar
İşit-	69	Dinlemek, işitmek/duymak, haber almak
Dinle-	4	Dinlemek
Duy-	2	İşitmek/duymak
Öğüt dut-	1	Dinlemek
Toplam	76	-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Dinleme Kavramıyla İlgili Örnekler**Dinlediğini Anlama:**

- 1332 *Sen meger diñlemedüñ iy şâhbâz / Tûti-y-ile hâce ahvâlinde sâz*
 1333 *Bir hikâyet eydiserüz gül gibi / Diñle bizden sen anı bülbül gibi*
 1923 *Eylük ide öğüdümüz işiden / Hiç yavuzluk bulmaya eylük iden*
 1926 *Çünkü va 'iz pendini dinleyesin / Yazugum çokdur diyüp inleyesin*
 1929 *Kimse yok kim vâ 'iz öğüdin dutar / Yohsa konşı ölümü vâ 'iz yiter*
 2033 *Benden işit her sözüñ takririni / Kim kılâm her âyetüñ tefsîrini*
 2348 *Bâri sen Gülşehri zikrinden işit / Mübtedîden kaç kim andan yigdür it*
 2553 *Bir şaruñ kavmında bir mîr olduğın / İşid erenler cihân-gîr olduğın*
 2722 *Niçe def ü nây-ıla inleyelüm / Âyet ü ahbâr ünin diñleyelüm*
 3192 *Çün üzilmedi kopuzdan kulumuz / İşid imdi kim ne söyler dilümüz*

İşitme/Duyma:

- 440 *Degmesi çün bir su 'âli itdiler / Girü andan key cevâb işitdiler*
 472 *Çün kim ol kız işidür bu sözleri / Şeyhi öldürmege varur gözleri*
 992 *Şâh çün işitdi ol oğlanuñ sözin / Eyledi yavlak melâmet kendüzin*
 1255 *Çün bunuñ adını işidür kaçır / Korkısından karnı dahı kan geçer*
 1500 *Degmesi çün bir su 'âli itdiler / Girü hüdhüdden cevâb işitdiler*
 1802 *Bir zamânda kim külef bitmiş-idi / Bülbül anuñ vasfın işitmiş-idi*
 2433 *Her külef kim bu çemende bitmedi / Bülbül âvâzın henüz işitmedi*
 2611 *Çün ben işitdüm bulardan bu sözi / Hem görindi baña ol sözüñ yüzi*
 2649 *Çünkü Gülşehrî adın işitdiler / Hem Felek-nâme adın fikr itdiler*
 4431 *Çok kişi işidiçek tañlar sözi / Kuluvuz anuñ ki ol añlar sözi*

Haber Alma:

- 105 *Ger begümüz işidürse sözüñi / Dopraguñdan çıkarısar tozuñı*
 604 *Çün mürîd işitdi şeyhüñ hâlini / Bildi nite olduğın ahvâlini*

Eserde dinleme becerisinin daha çok işitme/duyma (49 beyit) yönüyle kullanıldığı görülmüştür. Dinleme sırasında söylenen sözlerin dikkate alınması ve dikkatle dinlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yine iyi dinlemenin, söyleneni anlamının temeli olduğu belirtilmiştir.

Mantuku't-tayr'daki Dinleme Kazanımları ile Türkçe Dersi (6., 7., 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki Dinleme Kazanımlarının Örtüştüğü Örnekler**1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama**

1. Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.
2. Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler (MEB, 2006).

- 1333 *Bir hikâyet eydiserüz gül gibi / Diñle bizden sen anı bülbül gibi*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

2722 *Niçe def ü nây-ıla inñleyelüm / Âyet ü ahbâr ünin diñleyelüm*

3192 *Çün üzilmedi kopuzdan kulumuz / İşid imdi kim ne söyler dilümüz*

2. Dinleneni/izleneni anlama ve çözümleme

9. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki örtülü anlamları bulur.

4431 *Çok kişi işidiçek tañlar sözi / Kuluvuz anuñ ki ol añlar sözi*

2. Dinleneni/izleneni anlama ve çözümleme

12. Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir (MEB, 2006).

440 *Degmesi çün bir su'âli itdiler / Girü andan key cevâb işitdiler*

1500 *Degmesi çün bir su'âli itdiler / Girü hüdhüdden cevâb işitdiler*

2084 *Gemiçiyi hasta kıldı bu hitâb / İlla ol dem vermedi aña cevâb*

2085 *Kim hatâdan her kim añladı savâb / Her su'âle vire vaktında cevâb*

3. Dinlediklerini/izlediklerini değerlendirme

2. Dinlediklerini/izlediklerini içerik yönünden değerlendirir (MEB, 2006).

1923 *Eylük ide öğüdümüz işiden / Hiç yavuzluk bulmaya eylük iden*

1926 *Çünkü va 'iz pendini'¹ dinleyesin / Yazugum çokdur diyüp inñleyesin*

2496 *İşiden bu sözleri key tañlaya / Şarda hód kim var-ısa bizi añlaya*

4122 *Degme bir câhil sözün işitmegil / Degme bir hód-rev peyinçe gitmegil*

Dinleme ile ilgili kazanımlar, dinleme ile ilgili bulgular incelendikten sonra ortaya çıkmaktadır. Eserde dinleme kazanımlarıyla örtüşen 12 beyit tespit edilmiştir. Dinleme kurallarıyla ilgili 3 beyit, dinleneni anlama ve çözümlemeyle ilgili 5 beyit, dinlediklerini değerlendirme kazanımıyla ilgili 4 beyit tespit edilmiştir. Dinleme sırasında konuşanın sözünü gereksiz yere kesilmemesi ve konuşanın dikkatinin dağıtılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun için de karşıdaki kişinin sabırla dinlenilmesi önerilmiştir. Dinlediklerinde örtülü anlamları bulma ve anlamadan bahsedilmiştir. Dinlenenle ilgili sorulara cevap verme becerisi işlenmiştir. Konuşmacının sözü dinlendikten sonra konuşmanın içeriğinin değerlendirilmesi, bir çıkarımda bulunulması anlatılmıştır.

Konuşma

Konuşma duyguların, düşüncelerin ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla aktarılmasıdır (Demirel, 1999: 40). Bu beceri, anlatma becerisi olarak günlük yaşamda en fazla kullanılan becerilerden biridir. Konuşma, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin de temelinde yer alır. Öğretmen-öğrenci arasındaki bilgi alışverişi en çok konuşmayla yapılır (Özbay, 2005). Konuşma becerisi, öğrencilerin Türkçenin estetik zevkine vararak ve zengin söz varlığından faydalanarak kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri; sosyal hayatta karşılaştıkları sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri, çevreleriyle iletişim kurup iş birliği yapmaları ve ortak karar vermeleri açısından önemlidir (MEB, 2006: 6).

¹ Nasihat

Mantiku't-tayr'da Konuşma Becerisi ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Eserde konuşmayla ilgili 878 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerde konuşma; 510 beyitte söylemek, 133 beyitte demek, 83 beyitte soru sormak, 8 beyitte sohbet etmek/konuşmak, 5 beyitte anlatmak, 3 beyitte cevap vermek, 1 beyitte iletmek anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır. Diğer 135 beyit konuşmayla ilgili çeşitli sözleri içerdiği için değerlendirmeye alınmıştır. Eserde konuşmayla ilgili kelimeler, kelimelerin kullanım sıklıkları ve kullanıldığı anlamlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo: 2. Mantiku't-tayr'da Konuşmayla İlgili Kelimeler, Kelimelerin Kullanım Sıklıkları ve Kullanıldığı Anlamlar

Konuşmayla İlgili Kelimeler	Kelimelerin Kullanıldığı Beyit Sayısı	Kelimelerin Kullanıldığı Anlamlar
Eyt-	384	Söylemek, demek
De-	135	Demek, anlatmak,
Söz	123	Söz
Söyle-	117	Söylemek
Sor-	78	Sormak
Avaz	12	Ses
Sohbet	8	Sohbet etmek, konuşmak
Sual	5	Soru
Va'iz	3	Konuşan
Cevap	3	Cevap vermek
Anlat-	2	Anlatmak
Laf	2	Laf
Kelam	2	Söz
Va'z	1	Konuşma
İlet-	1	İletmek
Hitap et-	1	Konuşma yapmak
Beyan et-	1	Anlatmak
Toplam	878	

Konuşma Kavramıyla İlgili Örnekler

Konuşmak/Sohbet etmek:

- 616 *Sohbetüñ hakkını terk itmeyelüm / Yaluñuz seni koyup gitmeyelüm*
 799 *Bir iki gün bile sohbet kılalum / Degme sözüñ hadd ü resmin bilelüm*
 1762 *Degme dil bir söz beyân eyleyiser / 'İşkî Gülşehrî 'ayân eyleyiser*
 1826 *Bu kafas sinsa-y-ıdı uça-y-ıdum / Sohbetinden karganuñ kaça-y-ıdum*
 2056 *'Âmilerüñ sohbeti dilgîr ola / Ehl-ile nâ-ehl kaçan bir ola*
 3870 *Cân ola kim sohbetinden âdemî / Elli biñ zahma saya bir merhemi*
 3905 *Dokuzınçî gök Muhammed cenneti / Oldı kim Rıdvân ola hem-sohbeti*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

4014 *‘Işkı olan kişi dürr-i hâs-ıla / Sohbet eylemeye cüz gavvâs-ıla*

Söylemek:

905 *Kimseniñ mâlına kasd eylemedük/ ‘Ömrümüzde bir yalan söylemedük*

1098 *Degme bir hōş dâsitân kim eylerüz / Sözi Gülşehrî diliyle söylerüz*

1374 *Söyledüğinden ‘azîm oldu melül / Ol selâmi gönli kılmadı kabûl*

1554 *Bir zamân bunda karâr eyleyelüm / Degmemüz hâlümüzü söyleyelüm*

1822 *Ululara ihtirâm eylemeye / Kimse hakkında eyü söylemeye*

2401 *Az üküş hergiz yalan söylemeye / Tañrı ’nuñ halkına kibr eylemeye*

2989 *‘Akla kasd u şehvete meyl eyleme / Kimseniñ gaybetini söyleme*

3613 *Mantuku’t-tayr’ı dahu hall eylegil / Sözüñi şîrîn ü rengîn söylegil*

3913 *Mü ’minüñ evvel gök ola cenneti / Kim hakîm uş böyle söyler hikmeti*

4354 *Ma ’nide söyle ki irerüz aña / Yohsa da ‘vî dünyada degmez saña*

Demek:

172 *Yüz çekiç her bir başına yidi / Birisi dögen kişiye ne didi*

1045 *Başumı yavrılar için terk idem / Kimse dutaram dir-ise ben n’idem*

1411 *İki görme didiler bu birliği / Kendüden öl kim bulasın dirliği*

1862 *Gaybet-ile ne etini yiyeyim / Bilmediğüm kişiye ne diyeyim*

2475 *Ol yemişler ben kaçan yiye-y-idüm / Kim yiyüp girü kusam diye-y-idüm*

2708 *Çün ahî bu didüğümü bilmedi / Sorar-ısañ biñde birin kılmadı*

3291 *Kimse aña bir katı söz dimedin / Komaya anuñ etini yimedim*

3407 *Biz şehüñ kulagina dirüz sözi / Sen sarây-ıla ne aldarsın bizi*

3522 *İlla tîz ir katına giçlenmegil / İşbu didüklerümü aña digil*

4005 *Ben tarikatda virem bişden yidi / Ol esâsı gösteren şöyle didi*

Soru sormak:

26 *Kim Müselmân-ısa ol kuşu sora / Kâfir anuñ kanadı nakşın göre*

147 *Mekke kavmindan sorar kim ol kişi / Kim siz eydürsiz ki fâsiddür işi*

465 *Sorma kim ben saña ne ihsân kılam / Cânumı ister-iseñ kurbân kılam*

1406 *Senüñ ol kutlu yüzüñi göreyim / Bir su’âlüm vardur anı sorayım*

1565 *Mukrı çün dikdi durugeldi beri / Bir su’âli sordı vâ’izden arı*

1602 *Sorar ol sâyil ki bu cevherleri / ‘Arza kıl sen bize ol gevherleri*

2085 *Kim hatâdan her kim añladı savâb / Her su’âle vire vaktında cevâb*

2842 *Ay dutıldı Yemlihâ Büşr’e sorar / Kim neden dutıldı ay iy bî-haber*

2860 *Saña ne sordum-ısa çün bilmediñ / Tañrı emrine havâle eylediñ*

3703 *Sordı bizden kim yoluñuz kaçaru / Kañça varursız dönüñ gelüñ berü*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Anlatmak:

- 317 *'İşkî kimse eylemez-ise 'ayân / Saña Gülşehrî kıla bir bir beyân*
 955 *Tûtiler gibi şekerler yiyelüm / 'Adl içinde bir hikâyet diyelüm*
 990 *Dutalum kim hal kıla bu müşkili / Hakdan añlada saña bu bâtlı*
 1694 *Tûti gibi şehd ü şekker yiyelüm / 'İşk içinde bir hikâyet diyelüm*
 2888 *Çün suya girür ki gusl eyleye hoş / Hâli niçe ola añladayım uş*

Cevap vermek:

- 2084 *Gemiçiyi hasta kıldı bu hitâb / İlla ol dem vermedi aña cevâb*
 2085 *Kim hatâdan her kim añladı savâb / Her su'âle vire vaktında cevâb*
 4244 *Hüdhüd anda her birisine cevâb / Virdi hõş vallahu a'lem bi's-savâb*

İletmek:

- 543 *Togru kişi hergiz egri satmaya / 'Ahdini böyle başa iletmeye*

Eserde en çok konuşma becerisiyle ilgili beyit tespit edilmiştir. Söz söylerken güzel konuşmanın önemi, sorulara düzgün ve vaktinde cevap verme, sorunları konuşarak çözüm arama, kendi konuşmasını değerlendirme vurgulanmıştır.

Mantıku't-tayr'daki Konuşma Kazanımları ile Türkçe Dersi (6., 7., 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki Konuşma Kazanımlarının Örtüştüğü Örnekler

1. Konuşma kurallarını uygulama

3. Bulunduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirir.
 7. Karşısındakinin algılamakta zorluk çekmeyeceği bir hızda ve akıcı biçimde konuşur.
 8. Konuşmasında nezaket kurallarını uyar.
 13. Konuşmayı uygun ifadelerle bitirir (MEB, 2006).

- 1339 *Su gerek olsa cülâb içër-idi / Söyledüğinden şeker saçar-ıdı*
 1393 *Çün baña ikrâm u lutfeyler-idi / Kim şekerden yig baña söyler-idi*
 3613 *Mantıku't-tayr'ı dahı hall eylegil / Sözüñi şîrîn ü rengîn söylegil*

3. Hazırlıklı konuşmalar yapma

9. Konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar verir (MEB, 2006).

- 2085 *Kim hatâdan her kim añladı savâb / Her su'âle vire vaktında cevâb*
 4244 *Hüdhüd anda her birisine cevâb / Virdi hõş vallahu a'lem bi's-savâb*

4. Kendi konuşmasını değerlendirme

1. Konuşmasını içerik yönünden değerlendirir.
 2. Konuşmasını dil ve anlatım yönünden değerlendirir (MEB, 2006).
 1098 *Degme bir hõş dâsitân kim eylerüz / Sözi Gülşehrî diliyle söylerüz*
 1560 *Çıkdı hüdhüd minberüñ üstine şâd / Kim vire bî-dâdlara va'zıyla dâd*
 1762 *Degme dil bir söz beyân eyleyiser / 'İşkî Gülşehrî 'ayân eyleyiser*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

- 2437 *Bize yavlak togru sözler elvirür / Yazuga egri okıyanlar girür*
 2436 *Bu murassa ' sözleri anlamadı / San 'atına bakuban tañlamadı*
 3263 *Eydür eyle hulk-ıla hōş söylerem / Lutf-ıla kim kamusun kul eylerem*
 4073 *Anuñ esrârı şekerden datlurak / Söyledi Gülşehri hem kuvvatlurak*

5. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.
3. Sorunlarına konuşarak çözüm arar (MEB, 2006).

1554 *Bir zamân bunda karâr eyleyelüm / Degmemüz hâlümüzi söyleyelüm*

5. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.
2. Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar.
3. Sorunlarına konuşarak çözüm arar (MEB, 2006).

- 147 *Mekke kavmindan sorar kim ol kişi / Kim siz eydürsiz ki fâsiddür işi*
 799 *Bir iki gün bile sohbet kılalum / Degme sözün hadd ü resmin bilelüm*
 1708 *Mecnûn eydür 'ıška terk itdüm canı / Sen ne kişisin ki sorarsın beni*
 1710 *Eyle dut kim bilesin ahvâlümü / N'idisersin kim sorarsın hâlümü*
 2085 *Kim hatâdan her kim añladı savâb / Her su'âle vire vaktında cevâb*
 2092 *Gemiçiye sorma kim nahvı mısın / Gemiye sor kim deñiz mahvı mısın*
 2676 *Biri sorar kim fütüvvet ne-durur / Bu ahilerün işi nite-durur*
 2842 *Ay dutıldı Yemlihâ Büşr'e sorar / Kim neden dutıldı ay iy bî-haber*

Beyitler konuşma kazanımları açısından incelendiğinde 21 beyit tespit edilmiştir. Konuşma kurallarını uygulamayla ilgili 3 beyit, hazırlıklı konuşmalar yapma kazanımıyla ilgili 2 beyit, kendi konuşmasını değerlendirme kazanımıyla ilgili 7 beyit, kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma kazanımıyla ilgili 9 beyit tespit edilmiştir. Bulduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirme, akıcı bir şekilde konuşma, konuşmasında nezaket kurallarını uyma, konuşmayı uygun ifadelerle bitirme kazanımları işlemiştir. Yine konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar verme, konuşmasını anlatım ve içerik yönünden değerlendirme, duygu ve düşüncelerinin sözlü olarak ifade etme, anlamadıklarını, merak ettiklerini sorma, anlamadıklarını sorarak çözüm arama gibi kazanımların işlendiği görülmektedir.

Okuma

Okuma; bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri görme, algılama ve kavrama sürecidir (Kavcar vd., 1998: 41). Okuma sürecinde yazılar zihinsel kavramlara çevrilmekte, anlamlandırılmakta ve beyinde yapılandırılmaktadır. Türkçe öğretiminde okuma becerisi her fırsatta kullanılmaktadır. Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar. Dolayısıyla bu beceri; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma, eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreci de içine alır (MEB, 2006). Okuma, bilgi edinmede başvurulan temel stratejilerdendir ve okuma becerileri eğitimin her aşamasında geliştirilmelidir (Cemiloğlu, 2004: 164).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

Mantiku't-tayr'da Okuma Becerisi İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Eserde okumayla ilgili 79 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerde okı- fiili farklı anlamlara gelecek şekilde; 15 beyitte metin okumak, 5 beyitte çağırarak, 3 beyitte söylemek/demek, 4 beyitte ezberden söylemek, 1 beyitte öğrenmek, 1 beyitte görmek/saymak anlamlarında kullanılmıştır. Kalan 50 beyitte okumayla ilgili kelimeler geçtiği için değerlendirmeye alınmıştır. Eserde okumayla ilgili kelimeler, kelimelerin kullanım sıklıkları ve kullanıldığı anlamlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo: 4. Mantiku't-tayr'da Okumayla İlgili Kelimeler, Kelimelerin Kullanım Sıklıkları ve Kullanıldığı Anlamlar

Okumayla İlgili Kelimeler	Kelimelerin Kullanıldığı Beyit Sayısı	Kelimelerin Kullanıldığı Anlamlar
Okı-	29	Metin okumak, çağırarak, söylemek, öğrenmek, görmek/saymak
Ferman	18	Ferman
Kitab	12	Kitap
Eser adları (Mantiku't-tayr, Gülşen-nâme, Kur'ân, Felek-nâme, İlâh-nâme, Füvvet-nâme)	20	-
Toplam	79	-

Okuma Kavramıyla İlgili Örnekler**Metin okumak:**

- 2080 *Hîç nahıv okıduguñ var mı senüñ / Kim hüner hâsıl kıla cân u tenüñ*
 2083 *Nahvı okımaduñ-ısa bî-gümân / Yarı 'ömrüñ fâni olmuş iy fulân*
 2178 *Her kimüñ itden gilesi var gelüñ / Dilkü fermân okıysardur bilüñ*
 2179 *Çıkdı dilkü bir taş üstine devân / Kim hoş ol fermânı okıya revân*
 2189 *Anda kim bir çöpe saymazlar canı / Kim-durur varup okıyan ferman*
 2191 *Eyle dut fermân dilerler kişiden / Kimdür anı okıyan ya işiden*
 2203 *Çok okı Gülşehri destânlarını / Kim göresin 'akl bostanlarını*
 2286 *Tâcuñ ileyinçe hâfızlar okır / İlerü geleni çavuşlar dokır*
 2719 *Hikmet-ile hurs boynını dokı / Bişr-ile Yemliha destânın okı*
 3612 *Sen bu işden tevbe kaçan kılasın / Var Feleknâme okı kim bilesin*

Söylemek/Demek:

- 1844 *Ne kadar kim tûti kargayı sıdı / Karga tûti hicvin artuk okıdı*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

2437 *Bize yavlak togru sözler elvirür / Yazuga egri okıyanlar girür*

2996 *Anda kim herkes kıla bir yol taleb / Saña âhi okımak yavlak 'aceb*

Ezberden söylemek:

459 *Şeyh eydür çün beni gördüñ zebun / Okı efsûnlaruñı beni kosun*

1564 *Bir kaç âyet sâz-ıla okıdılar / Zühre çengin başına dokıdılar*

2449 *Dartdı kılıç ol süvârî tîz yigil / Andan elhamd okıyup doydum digil*

2712 *Bir ahîya irmedük bu çavda cüst / Kim okıdı kulhuvallâhi düriüst*

Çağırarak:

1819 *Ben şeker yimege okıram anı / Ol necis otlamaga iltür beni*

2715 *Çün ulular biribirin sıyalar / Kiçileri ne yola okıyalar*

3303 *Küfr mîhin dîn başına dokıma / Ejdehâları evüñe okıma*

3391 *Sen kim okıdı vü geldüñ kapuya / Girü ol kapudan irdüñ tapuya*

3513 *Katlanımadı anuñ hicranına / Okıdı bir hâdimi eyvânına*

Öğrenmek:

162 *Her fenüñ okı benim kişüm-durur / Sühr ü nârincât hód işüm-durur*

Görmek/Saymak:

1474 *Baykuşu çün key hakîr okıyalar / Genci üstinde fakîr okıyalar*

Örneklere bakıldığında, beyitlerde okı- fiilinin farklı anlamları kast edecek şekilde yer aldığı görülmektedir. Yine beyitlerde okuma becerisi ile ilgili olarak çeşitli eserler okumanın önemi üzerinde durulmuştur(2080, 2083, 2203, 2719).

Mantıku't-tayr'daki Okuma Kazanımları ile Türkçe Dersi (6., 7., 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki Okuma Kazanımlarının Örtüştüğü Örnekler

1. Okuma kurallarını uygulama

2. Akıcı biçimde okur.
3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
4. Sözü ezgisine dikkat ederek okur (MEB, 2006).

2179 *Çıkdı dilkü bir taş üstine devân / Kim hoş ol fermânu okıya revân*

2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme

20. Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar.
3. Okuduğu metni değerlendirme
1. Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
2. Metni içerik yönünden değerlendirir (MEB, 2006).

2203 *Çok okı Gülşehri destânlarını / Kim göresin 'akl bostanlarını*

3612 *Sen bu işden tevbe kaçan kılasın / Var Feleknâme okı kim bilesin*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

3. Okuduğu metni değerlendirme

1. Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
2. Metni içerik yönünden değerlendirir.

4. Okuma alışkanlığı kazanma

2. Farklı türlerde metinler okur.
6. Okudukları ile ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır (MEB, 2006).

2080 *Hîç nahıv okıduguñ var mı seniñ / Kim hüner hâsıl kula cân u teniñ*

2083 *Nahıv okımaduñ-ısa bî-gümân / Yarı 'ömrüñ fâni olmuş iy fulân*

5. Okuma alışkanlığı kazanma

6. Okudukları ile ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır (MEB, 2006).

2999 *Sen Füvvet-nâme'yi bilür-iseñ / Okıyuban şerhini kılur-ısañ*

3612 *Sen bu işden tevbe kaçan kılasın / Var Feleknâme okı kim bilesin*

Beyitler okuma kazanımları açısından incelendiğinde, okuma kurallarını uygulama kazanımıyla ilgili 1 beyit, okuduğu metni anlama ve çözümleme kazanımıyla ilgili 2 beyit, okuduğu metni değerlendirme kazanımıyla ilgili 4 beyit, okuma alışkanlığı kazanma kazanımıyla ilgili 4 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerde okuma yaparken güzel ve dikkatli okumanın önemi vurgulanmış, okunan metnin anlatım ve içerik yönünden değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş, okunan metinle ilgili karşılaştırmalar yapılması, farklı türde metinler okunması ve okuduklarıyla ilgili duygu ve düşünceleri paylaşmanın gerekliliği anlatılmıştır.

Yazma

Yazma; düşüncelerimizi, duygularımızı, tasarladıklarımızı ve yaşadıklarımızı yazıyla anlatmanın, diğer bir deyişle başkalarıyla iletişim kurmanın ve kendimizi ifade etmenin yollarından biridir (Sever, 2004). Yazma becerisi, bireyin kendini doğru ve amacına uygun olarak ifade etmesinde ve iletişim kurmasında etkili bir araçtır. Yazma becerilerinin geliştirilmesiyle öğrenciler, yazmaya karşı hazırlıklı, kendi yazılı anlatımlarını değerlendirebilen ve gerekli düzeltmeleri yapabilen bireyler olacaktır. Yazma becerisinin bilgi, birikim ve dili etkili kullanmayı gerektirdiği göz önüne alınarak bu sürecin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve dil bilgisi etkinlikleriyle de desteklenmesi gerekmektedir. Dil öğretiminde özellikle kuralların aktarılmasında yazma eğitiminin büyük bir katkısı vardır.

Mantıku't-tayr'da Yazma Becerisi ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Eserde yazmayla ilgili 37 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerde yazma; 7 beyitte yazı yazmak, 2 beyitte aklına yazmak, 1 beyitte gönlüne yazmak, 1 beyitte feleğin yazması anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır. Kalan 27 beyitte yazmayla ilgili kelimeler geçtiği için değerlendirmeye alınmıştır. Eserde yazmayla ilgili kelimeler, kelimelerin kullanım sıklıkları ve kullanıldığı anlamlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo: 5. Mantıku't-tayr'da Yazmayla İlgili Kelimeler, Kelimelerin Kullanım Sıklıkları ve Kullanıldığı Anlamlar

Yazmayla İlgili Kelimeler	Kelimelerin Kullanıldığı Beyit Sayısı	Kelimelerin Kullanıldığı Anlamlar
Yaz-	11	Yazı yazmak, gönlüne yazmak, aklına yazmak

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Destan	10	Destan
Hikâyet	8	Hikâye
Defter	6	Defter
Harf	1	Harf
Gazel	1	Gazel
Kâtib	1	Yazı yazan
Toplam	38	-

Yazma Kavramıyla İlgili Örnekler

Yazı yazmak:

- 880 *Bunlar eydür nâmeyi biz n'iderüz / Nâmeler yazan katına giderüz*
 1015 *Gülşari'n Gülşehri çün mülki yazar / Sen gid ol hód kendü milkinde gezer*
 1434 *Kânlar üstinde gün uzun gezerem / Dem-be-dem gevher hisâbın yazaram*
 2025 *Ben rukûmı yazar-ısam deftere / Dercini kıla 'Utârid yüz pare*
 2505 *Biz cihân erenlerindenüz bize / Bilmeyen bir şehri eri adın yaza*
 2540 *Degme kişi adını bu deftere / Yazamaz kim beñzeyeye degme ere*
 2956 *Kimsenem yok ne varın saña yazam / 'Avrat alam saña hân-u-mân düzem*

Gönlüne Yazmak:

- 1699 *Leyli nakşın göñline yazmış tamâm / Süretinden gâfil olmuş ve's-selâm*

Aklına yazmak, nakşetmek, resmetmek,

- 57 *'Âlemi başdan başa gezdüm kamu / Hâturuma nakşını yazdum kamu*
 1738 *Senden ol günden ki ben azmışvanın / Hâturuma nakşuñı yazmışvanın*

Feleğin Yazması:

- 742 *Aldı mevt anuñ hayâtını dahı / Yazdı çarh anuñ berâtını dahı*

Eserde yazma becerisi daha çok yazı türlerinden ve yazı materyallerinden bahsederek işlenmiştir, yazı yazma sadece 7 beyitte geçmiştir. Eserde yazı yazma becerisiyle ilgili materyal adlarının geçtiği beyitlere yer verildiği görülmektedir(2025, 2540).

Mantıku't-tayr'daki Yazma Kazanımları ile Türkçe Dersi (6., 7., 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki Yazma Kazanımlarının Örtüştüğü Örnekler

1. Yazma kurallarını uygulama

7. Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır (MEB, 2006).

- 1302 *Çün yazarlar iy Muhammed ümmeti / Kulhuvallah'dan yokaru Tebbet'i*
 1434 *Kânlar üstinde gün uzun gezerem / Dem-be-dem gevher hisâbın yazaram*
 2172 *Sevinü kim uş bize sultânumuz / Yazmış u hâzır komuş fermânumuz*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/4 Spring 2013

4. Kendi yazdıklarını değerlendirme ve kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

1. Yazdıklarını biçim ve içerik yönünden değerlendirir.
2. Yazdıklarını dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
8. Yazdıklarını başkalarıyla paylaşır ve onların değerlendirmelerini dikkate alır (MEB, 2006).

1098 *Degme bir hōş dāsītān kim eylerüz / Sōzi Gülşehrī diliyle söylerüz*

4432 *Biz bu Gülşen-nāme'de kim eyledük / Dükeli 'ilm ıstılāhın söyledük*

2636 *Birisi Sa'dī benem dir iy harīf / Kim Gülistān-nāme eyledüm latīf*

2641 *Hem Felek-nāme kitābum adıdur / Kim şeker gibi tuzunuñ dadıdur*

5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder (MEB, 2006).

2025 *Ben rukūmı yazar-ısam deftere / Dercini kıla 'Utârid yüz pare*

2540 *Degme kişi adını bu deftere / Yazamaz kim beñzeğe degme ere*

Yazma becerisiyle ilgili beyitler incelendiğinde; yazma kurallarını uygulama kazanımıyla ilgili 3 beyit, kendi yazdıklarını değerlendirme kazanımıyla ilgili 4 beyit, kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma kazanımıyla ilgili 6 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerde, olayları ve bilgilerini bir sıraya koyarak yazma, yazdıklarını dil, anlatım, biçim ve içerik yönünden değerlendirme, yazdıklarını başkalarıyla paylaşma ve başkalarının değerlendirmelerini dikkate alma, duygu, düşünce, hayal ve deneyimlerini yazarak ifade etme gibi kazanımların işlendiği görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç

Türkçe eğitiminde dikkatlerden kaçan noktalardan biri de ana dili eğitiminin henüz yapılmadığı dönemlerde yazılan eserlerin Türkçe eğitiminde nasıl kullanılabilceği sorunudur. Son zamanlarda ana dili becerilerine katkı sağlayacağı düşünülen eserler üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Batur, 2012; Arslan, 2012; Çıfci ve Yıldırım, 2013). Bu bağlamda Türkiye Türkçesi için temel teşkil eden Eski Anadolu Türkçesi döneminde sade bir Türkçeyle yazılan eserlerin güncellenerek eğitim ve öğretim ortamına aktarılması gerekmektedir. Bunun için eserlerin ana dili becerilerine katkı sağlayan yönleri ortaya konulmalıdır. Eserlerde her ne kadar bu beceriler doğrudan verilme de örtük bir şekilde verildiği görülmektedir. Bu durumda eserlerin örtük öğrenmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Katkı sağlayacağı düşünülen eserlerden biri de Mantıku't-tayr'dır. Bu eserin içeriği incelendiğinde örgün, yaygın ve örtük öğrenmeye materyal sağlayan nitelikler taşıdığı görülmektedir. Eser bundan yüzlerce hatta binlerce yıl öncesinde oluşturulmuş masal, hayvan hikâyeleri ve kıssalara buna örnek olarak göstermek mümkündür. İnsanlık için binlerce yıldır değerli olan ve gelecekte de değerini yitirmeyecek sevgi, paylaşma, dostluk, iyi insan olma, hak, adalet, iletişim, sorumluluk, insana has duygular, hayaller, tabiat, güzellik gibi pek çok konuda okuyucusuna öğüt ve bilgi vermektedir.

Eserde temel dil becerileriyle ilgili 878'i konuşma, 38'i yazma, 76'sı dinleme ve 79'u okuma olmak üzere toplam 1070 beyit tespit edilmiştir. Buna göre en çok konuşma becerisiyle ilgili beyit tespit edilmiştir. Dinleme becerisinin daha çok işitme/duyma yönüyle kullanıldığı görülmüştür. Eserde okuma becerisi ile ilgili olarak çeşitli eserler okumanın önemi üzerinde durulmuştur. Yazma becerisi eserde az işlenen temel dil becerisidir. Eserde yazma becerisi daha çok yazı türlerinden ve yazı materyallerinden bahsedilerek işlenmiştir. Tespit edilen bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

becerilerden Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki kazanımlarla örtüşen 49 beyit tespit edilmiştir. Dinleme kazanımlarıyla örtüşen 12 beyit tespit edilmiştir. Dinleme sırasında konuşanın sözünü gereksiz yere kesilmemesi ve konuşanın dikkatini dağıtılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun için de karşıdaki kişinin sabırla dinlenilmesi önerilmiştir. Dinlediklerinde örtülü anlamları bulma ve anlamadan bahsedilmiştir. Dinlenenle ilgili sorulara cevap verme becerisi işlenmiştir. Konuşmacının sözü dinlendikten sonra konuşmanın içeriğinin değerlendirilmesi, bir çıkarımda bulunulması anlatılmıştır. Beyitler konuşma kazanımları açısından incelendiğinde 21 beyit tespit edilmiştir. Bulduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirme, akıcı bir şekilde konuşma, konuşmasında nezaket kurallarını uyma, konuşmayı uygun ifadelerle bitirme kazanımları işlenmiştir. Yine konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar verme, konuşmasını anlatım ve içerik yönünden değerlendirme, duygu ve düşüncelerinin sözlü olarak ifade etme, anlamadıklarını, merak ettiklerini sorma, anlamadıklarını sorarak çözüm arama gibi kazanımların işlendiği görülmektedir. Beyitler okuma kazanımları açısından incelendiğinde 7 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerde okuma yaparken güzel ve dikkatli okumanın önemi vurgulanmış, okunan metnin anlatım ve içerik yönünden değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş, okunan metinle ilgili karşılaştırmalar yapılması, farklı türde metinler okunması ve okuduklarıyla ilgili duygu ve düşünceleri paylaşmanın gerekliliği anlatılmıştır. Yazma becerisiyle ilgili beyitler incelendiğinde yazma kazanımlarıyla örtüşen 9 beyit tespit edilmiştir. Bu beyitlerde, olayları ve bilgilerini bir sıraya koyarak yazma, yazdıklarını dil, anlatım, biçim ve içerik yönünden değerlendirme, yazdıklarını başkalarıyla paylaşma ve başkalarının değerlendirmelerini dikkate alma, duygu, düşünce, hayal ve deneyimlerini yazarak ifade etme gibi kazanımların işlendiği görülmüştür.

Mantıku't-tayr ve Eski Anadolu Türkçesi dönemi diğer Türkçe kaynak eserleri geleneği, birikimi yansıttığı için çağının önemli eğitim kaynaklarıdır. Yaptığımız çalışmada Mantıku't-tayr'da değer eğitimiyle birlikte dil eğitiminin de verildiği görülmüştür.

Eski eserlerin ana dili eğitiminde ve buna bağlı olarak da Türkçe öğretiminde kullanımı için eserlerin dil öğretimi yönüyle incelenmesi gerekmektedir. Bunun için ana dili becerilerinden olan dinleme, konuşma, okuma ve yazmanın bu eserlerdeki ele alınış şekli ve aktarılma yöntem/teknikleri ortaya konulmalıdır.

KAYNAKÇA

- ARSLAN Akif (2012). "Kutadgu Bilig'de Dinleme Ve Konuşma Becerisine İlişkin Sözler", **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:3, Sayı:7
- BATUR Zekerya (2012). "Divânü Lûgati't-Türk'te Anlama ve Anlatma Becerilerine İlişkin Örnekler." **Turkish Studies** 7.2 : 219-231.
- CEMİLOĞLU Mustafa (2004). **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**, İstanbul: Aktüel Yayınları.
- CLEEREMANS Axel ve DIENES Zoltan (2008). "Computational models of implicit learning", In R. Sun (Ed.), **Cambridge handbook of computational psychology** (pp. 396-421). Cambridge: Cambridge University Press.
- CONWAY Christopher M. ve PISONI David B. (2008). " Neurocognitive Basis of Implicit Learning of Sequential Structure and Its Relation to Language Processing", <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2605665/>.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- ÇİFÇİ Musa (2001). "Dinleme Eğitimi ve Dinlemeyi Etkileyen Faktörler", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. II, S. 2, Afyon, s. 165-177.
- ÇİFÇİ Selcen ve YILDIRIM Gülbike (2013). "İskendernâme'deki Anlama ve Anlatma Becerileri ile İlgili Unsurlar ve Bunların İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8. Sınıflar) Öğretim Programındaki Yeri", **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 6, Sayı:2, Sayfa 313-331.
- DEMİREL Özcan (1999). **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**, İstanbul: MEB Yay.
- KARAPANLI Gürcan (2009). **Risalet'ün Nushiyye, Mantıku't-tayr ve Garipname Mesnevilerinin Tasavvuf Açısından İncelenmesi**, Basılmamış Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kemal Yavuz, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KARTAL Ahmet (2004). "*Attar'ın Mantıku't-tayr'ı ile Gülşehri'nin Mantıku't-tayr'ının Mukayesesi*", I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003) Bildiriler, Kırşehir.
- KAVCAR Cahit vd. (1998). **Türkçe Öğretimi**, Ankara: Engin Yayınevi.
- KORKMAZ Zeynep (1992). **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara: TDK Yayınları.
- MEB (2006). **İlköğretim Türkçe Dersi(6,7,8. Sınıflar) Öğretim Programı**, Ankara.
- ÖZBAY Murat; Melanlıoğlu, Deniz (2012). "Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi", **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 7/1 Winter 2012, p.87-97, TURKEY
- ÖZBAY Murat (2005). "Ana Dili Eğitiminde Konuşma Becerisini Geliştirme Teknikleri", **Journal Of Qafkaz University**, 16 Fall , s.177-184.
- ÖZDEN Mehtap (2009). **Türkçe Kaynak Metinlerin Türkçe Öğretiminde Kullanılabilirliği**, Basılmamış Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalın, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZKAN Mustafa (2000). **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- SEVER Sedat (2004). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, (4. bs.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- TEMEL Arzu (2010). **Gülşehri'nin Mantıku't-tayr Tercümesinde Kelime Grupları**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç.Dr. Suzan Suzi Tokatlı, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- TEMUR Turan (2001). "**Dinleme Becerisi**", **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8**, (Ed. Prof.Dr. Ayşegül Ataman vd.), İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- YILDIRIM Ali; ŞİMŞEK Hasan (2006). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayınları.
- YAVUZ Kemal (1983). " XIII–XVI. Asır Dil Yadigarlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri", **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 27, Faruk Timurtaş'a Armağan, İstanbul, s.9-57 .
- YAVUZ Kemal (2000). "*Türk Edebiyatında Mesnevî'den İlk Tercüme Hikayeler ve Bazı Dikkatler*", Bildiriler, Uluslar arası Mevlânâ Bilgi Şöleni (15-17 Aralık 2000), Kültür Bakanlığı Yayınları: 2526, Özel Dizi: 22, Ankara, s. 355-381.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

YAVUZ Kemal (2004). "Çeşitli Yönleri ile Mantıku't-tayr ve Garib-nâme Mesnevileri", *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 4501, Cilt 31, 345-356. ss. İstanbul.

YAVUZ Kemal (2007). **Gülşehri'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşen-nâme) [Metin ve Aktarma]**, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-215468/h/giris.pdf> (erişim: 08.04.2013)

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-215469/h/metin.pdf> (erişim: 08.04.2012)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

